

full DOMINICAL

Tots Sants i el record dels difunts

† LLUÍS MARTÍNEZ SISTACH
Cardenal arquebisbe de Barcelona

Avui vivim exageradament al dia. Tenim poc temps per mirar enrere de tant en tant i recordar. Els dos primers dies de novembre ens ajuden a tenir un moment de record per als nostres avantpassats. A l'inici d'aquest mes celebrem la doble festa de Tots Sants i la commemoració dels difunts.

Aquestes dues festes expressen la solidaritat esperançada amb aquells germans nostres que han travessat el llindar obscur de la mort i han entrat en la condició definitiva de la seva història. Aquesta solidaritat amb els nostres avantpassats esdevé un desafiament crític a la mentalitat del nostre temps, que intenta oblidar els morts i apartar-nos de la comunió amb ells.

L'Església és la *comunió dels sants*, segons l'expressió tradicional del Símbol de la fe catòlica. Així ho diem en la professió de fe. Aquesta comunió, en els seus elements invisibles, existeix no sols entre els membres de l'Església que pelegrina a la terra —que som nosaltres—, sinó també entre aquesta i tots aquells que formen part de l'Església celestial o que hi seran incorporats després de la seva purificació. Existeix una relació espiritual mútua entre tots, i d'aquí la importància de la intercessió dels sants i la pregària pels difunts.

En aquesta festa, els cristians d'Orient precediren els cristians d'Occident en la celebració conjunta de tots els sants. Ho feien ja al segle IV: l'Església siríaca, durant el temps pas-

qual; la bizantina, immediatament després de la Pentecosta. A Occident, va ser el papa Bonifaci IV qui l'any 610 va iniciar la festa dedicada a «la Mare de Déu i a tots els màrtirs».

La festa de Tots Sants posa en relleu la vocació universal dels cristians a la santedat, com ens va recordar el Concili Vaticà II en el seu document sobre l'Església. L'apòstol Joan, en un gènere literari apocalíptic, ens fa veure aquella «multitud tan gran que ningú no l'hauria poguda comptar, gent de tota nacionalitat, de totes les races i de tots els pobles i llengües, drets davant del tron i davant de l'Anyell, vestits de blanc i amb palmes a les mans, cridant amb totes les forces: "Hosanna al nostre Déu, que seua al tron, i a l'Anyell"».

En aquesta multitud hi ha tots els sants, no solament els qui han estat canonitzats sinó també els justos que moren en gràcia de Déu i arriben a la benaurança eterna del cel.

Els sants ocupen un lloc preeminent en l'Església, ja que han estat sempre font i origen de renovació en les circumstàncies més difícils de la història de l'Església. Així ens ho va recordar el papa Francesc el 27 d'abril passat, en la canonització dels seus predecessors Joan XXIII i Joan Pau II. Els sants i santes posen en relleu i manifesten, alhora, els mèrits infinits de la redempció de Jesucrist com a únic salvador.

Àngel de Federico
Fabiani. Cementiri
del Poblenou,
Barcelona

ENTREVISTA

Ficció catòlica a França

SALVADOR BRUNA

L'enginyer industrial i llicenciat en humanitats Salvador Bruna ha estat guardonat amb el XXIV Premi Joan Maragall, que atorga la Fundació Joan Maragall a una obra d'assaig o d'investigació sobre cristianisme i cultura. A *El sofriment vicari en Graham Greene i els escriptors francesos del Catholic Revival*, Bruna arriba a la conclusió que els cristians «tenim la necessitat de respondre la raó amb la raó i de no escapolir-nos amb arguments místics, sovint tràgics i a la defensiva».

Què tracta a l'assaig?

És, de fet, un breu resum de la ficció catòlica entre 1865 i 1961, a través del fil conductor del sofriment vicari, que, en paraules planeres, significa viure intensament el dolor aliè. En especial, compara el tractament del tema en l'escriptor anglès Graham Greene (1904-1991) amb relació als escriptors francesos, i destaca una innovació notable: els personatges que se sacrifiquen pels altres no són uns herois exemplars, sinó uns protagonistes ambigus, amb tantes zones fosques com lluminoses, perquè així és la matèria de què l'home està fet.

Per què li atrau la ficció catòlica a França?

El ressorgiment de la ficció catòlica francesa va ser una manifestació cultural, social i política de primer ordre. Mostra el difícil encaix d'un catolicisme conservador amb la modernitat al llarg de tota la III República i ens ajuda a comprendre els perills de la religió quan envaeix el camp del que és polític.

Què aporta l'obra al creient?

El desig de valorar el missatge evangèlic, la realitat invisible i el misteri més que no pas una Església aparatosa, dogmàtica i excessivament jerarquitzada.

Òscar Bardají i Martín

GLOSSA

ENRIC PUIG JOFRA, SJ
Secretari general de la FECC

Beneïu aquesta taula; beneïu-nos, Senyor

Un migdia, tot tornant cap a casa, vaig veure dues dones assegudes en un banc d'una plaça molt concorreguda. Els trets físics i els vestits feien pensar en turistes estrangeres. Una era ja gran i l'altra bastant jove; potser eren mare i filla. Estaven desembolicant uns entrepans i, a la falda de la més gran, hi havia dues peces de fruita. La més jove custodiava una ampolla d'aigua. Un cop desembolicats els entrepans, es van senyar i digueren unes paraules que no vaig sentir perquè no era prou a prop. Per l'hora del dia, pels entrepans i la fruita, vaig arribar a la conclusió que beneïen l'àpat senzill que es disposaven a consumir. El fet em sobtà perquè, quan moltes de les famílies cristianes del país han deixat de beneir la taula o la benedicció queda per a les grans festes, unes turistes beneïen l'entrepà del migdia amb total naturalitat, assegudes al banc d'una plaça.

Aquest gest humil però ple de força ens hauria de fer pensar si no hauríem de recuperar el sentit de les benediccions de taula a les nostres llars. Els fets de cada dia, els actes senzills de la vida ofereixen una ocasió per manifestar el sentit religiós de les persones. Donem gràcies a Déu perquè

se'ns revela en el seu amor, en els seus dons. La pregària de benedicció és un acte de lloança a Déu, font de tota benedicció i, alhora, una pregària de petició de la seva ajuda, del seu favor. És la resposta de la persona a la generositat divina. Invoquem el nom de Jesús i fem el senyal de la Creu. Els cristians som beneïts en el Crist per Déu Pare: «Beneït sigui el Déu i Pare de nostre Senyor Jesucrist, que ens ha beneït en Crist amb tota mena de benediccions espirituals dalt al cel» (Ef 1,3).

Oferint els aliments, oferim la vida i reconeixem que som criatures de Déu Pare i que l'aliment és un do seu. Beneït és *dir bé*, i quan *diem bé* de l'aliment, també el fem millor. En la benedicció demanem, a més, que no ens en falti i que beneïxi el que ens ha concedit: «Tots esperen de la teva mà que els donis l'aliment al seu temps» (Sl 104,27).

Aquest és el sentit de la benedicció de la taula que, feta en família, esdevé també escola de vida cristiana per a tots i, especialment, per als més petits, que hi aprenen a beneir el Senyor i demanar i agrair els seus dons, així com a demanar-los també per a tots aquells que els necessiten.

HECHOS DE VIDA

MN. JOSEP MARIA ALIMBAU

El valor de las pequeñas cosas

El gran literato checo Milan Kundera (Brno, 1929), que vivió años en Francia, seguro que debía conocer algunos escritos de Sta. Teresa del Niño Jesús. Kundera describía: «La insignificancia, amigo mío, es la esencia de la existencia. Está con nosotros, en todas partes y en todo momento. No se trata sólo de reconocerla, hay que amar la insignificancia en toda su evidencia, en toda su inocencia, en toda su belleza.»

El autor entiende por *insignificancia*: lo pequeño, lo escaso, lo insuficiente, el cero a la izquierda.

Una insignificancia demuestra lo que hay detrás de cada persona: egoísmo

o amor. Es la espiritualidad de santa Teresa del Niño Jesús.

Las insignificancias —las pequeñas cosas— son las que nos hacen crecer: muestran el amor a Dios y al prójimo, nos transmiten contento y felicidad, es el camino de los santos.

Sólo el amor de Jesús descubre el inmenso y misterioso poder de toda *insignificancia*, de toda *humillación*... Como escribe santa Teresa (Ms B - IX, Mi vocación: El Amor): «Sí, para que el amor quede plenamente satisfecho, es preciso que se abaje hasta la nada y que transforme en fuego esa nada...»

Lectures
Missa diària i Santoral

3. ■ **Dilluns** (□ Urgell) (lit. hores: 3a setm.) [Fl 2,1-4 / Sl 130 / Lc 14,12-14]. St. Martí de Porres (1579-1639), rel. dominicà, de Lima; St. Ermengol (†1035), bisbe d'Urgell; St. Pere Almató, prev. dominicà i mr. a Indo-xina (1861), nat a St. Feliu Sasserà (Lluçanès).

4. □ **Dimarts** [Fl 2,5-11 / Sl 21 / Lc 14,15-24]. St. Carles Borromeu (1538-1584), bisbe de Milà, cardenal. Sts. Vidal i Agrícola, mrs.; St. Fèlix de Valois, prevere, cofund. Trinitaris (OSST, 1198); Sta. Modesta, vg.

5. ■ **Dimecres** [Fl 2,12-18 / Sl 26 / Lc 14,25-33]. St. Zacaries i Sta. Elisabet (o Isabel), pares de Joan Baptista; Sta. Àngela de la Creu, vg., fund. Germanes de la Creu a Sevilla; beata Maria Ràfols i Bruna, rel., fund. Germanes de la Caritat de Sta. Anna (HCSA, 1825), nascuda al Molí d'en Rovira (Vilafranca del Penedès).

6. ■ **Dijous** [Fl 3,3-8 / Sl 104 / Lc 15,1-10]. St. Sever, bisbe de Barcelona i mr. (633). Sants i beats màrtirs del s. xx a Espanya; beata Josepa Naval i Girbés, vg. seglar, d'Algemesí (València).

7. ■ **Divendres** [Fl 3,17-4,1 / Sl 121 / Lc 16,1-8]. St. Ernest, mr.; St. Florenci, bisbe d'Estrasburg (s. vii); Sta. Carina, vg. i mr.; St. Jacint Maria Castañeda, prev. dominicà i mr. a Indo-xina, nat a Xàtiva; beat Francesc de Jesús-Maria-Josep Palau i Quer (Aitona, Segrià 1811 - Tarragona 1872), prev. carmelità, fund. Gns. i Gnes. Carmelites (1860-1861).

8. ■ **Dissabte** [Flm 4,10-19 / Sl 111 / Lc 16,9-15]. Sts. Sever, Severià, Carpòfor i Victorià, coneguts per «màrtirs coronats»; beata Isabel de la Trinitat, vg. carmelitana.

9. □ **† Diumenge vinent**, Dedicació de la Basílica del Laterà (lit. hores: 4a setm.) [Ez 47,1-2,8-9,12 / Sl 45 / 1Co 3,9b-11,16-17 / Jn 2,13-22]. Festa del Santorist de Balaquer. M. D. de l'Almudena (Madrid). St. Teodor, soldat mr. (s. iv).

TOTS ELS FIDELS DIFUNTS

✠ Lectura del llibre de Job (Jb 19,1.23-27a)

Job respongué als seus amics: «Tant de bo que les meves paraules quedessin inscrites, gravades amb un cisell d'acer i resseguides amb plom, entallades a la roca perquè em fessin de testimoni. Però jo sé que el meu defensor viu i que a la fi testificarà a favor meu: veuré que el meu testimoni em fa costat, contemplaré Déu, que em portarà una bona nova. Jo mateix el contemplaré, el veuran els meus ulls, i no els d'un altre.»

✠ Salm responsorial (22)

R. *El Senyor és el meu pastor, no em manca res.*

El Senyor és el meu pastor, no em manca res, / em fa descansar en prats deliciosos; / em mena al repòs vora l'aigua, / i allí em retorna. / Em guia pels camins segurs / per l'amor del seu nom. R.

Ni quan passo per barrancs tenebrosos / no tinc por de res, / perquè us tinc vora meu; / la vostra vara de pastor / m'asserena i em conforta. R.

Davant meu pareu taula vós mateix / i els enemics ho veuen; / m'heu ungut el cap amb perfums, / ompliu a vessar la meva copa. R.

Oh sí! La vostra bondat i el vostre amor / m'acompanyen tota la vida, / i viuré anys i més anys / a la casa del Senyor. R.

✠ Lectura de la carta de sant Pau als cristians de Roma (Rm 14,7-9.10c-12)

Germans, cap de nosaltres no viu ni mor per a ell mateix: mentre vivim, vivim per al Senyor, i quan morim, morim per al Senyor. Per això, tant si vivim com si morim, som del Senyor, ja que, si Crist va morir i va tornar a la vida, va ser justament perquè havia de ser sobirà de morts i de vius.

Tots hem de comparèixer davant el tribunal de Déu, tal com diu l'Esclat: «Ho juro per la meua vida, diu el Senyor: Davant meu s'agenollarà tothom, i tota llengua confessarà a Déu les seves culpes». Per tant, cadascú haurà de donar compte a Déu de la seva pròpia vida.

✠ Lectura de l'evangeli segons sant Joan (Jn 14,1-6)

En aquell temps, Jesús digué als seus deixebles: «Que els vostres cors s'asserenin. Confieu en Déu, confieu també en mi. A casa el meu Pare hi ha lloc per a tots: si no n'hi hagués, us podria dir que vaig a preparar-vos estada? I quan hauré anat a preparar-vos-la, tornaré i us prendré a casa meua, perquè també vosaltres visqueu allà on joestic. I ja sabeu quin camí hi porta, allà on jo vaig». Tomàs li diu: «Senyor, si ni tan sols sabem on aneu. Com podem saber quin camí hi porta?» Jesús li diu: «Jo sóc el camí, la veritat i la vida: ningú no arriba al Pare, si no hi va per mi.»

✠ Lectura del libro de Job (Jb 19,1.23-27a)

Job respondió diciendo:

«¡Ojalá se escribieran mis palabras, ojalá se grabaran en cobre; con cincel de hierro y en plomo se escribieran para siempre en la roca!

»Yo sé que está vivo mi Vengador y que al final se alzará sobre el polvo: después que me arranquen la piel, ya sin carne, veré a Dios; yo mismo lo veré, y no otro, mis propios ojos lo verán. ¡Desfallezco de ansias en mi pecho!»

✠ Salmo responsorial (22)

R. *El Señor es mi pastor, nada me falta.*

El Señor es mi pastor, nada me falta: / en verdes praderas me hace recostar; / me conduce hacia fuentes tranquilas / y repara mis fuerzas; / me guía por el sendero justo, / por el honor de su nombre. R.

Aunque camine por cañadas oscuras, / nada temo, porque tú vas conmigo: / tu vara y tu cayado me sosiegan. R.

Preparas una mesa ante mí, / enfrente de mis enemigos; / me unges la cabeza con perfume, / y mi copa rebosa. R.

Tu bondad y tu misericordia me acompañan / todos los días de mi vida, / y habitaré en la casa del Señor / por años sin término. R.

✠ Lectura de la carta del apóstol san Pablo a los romanos (Rm 14,7-9.10c-12)

Hermanos: Ninguno de nosotros vive para sí mismo y ninguno muere para sí mismo. Si vivimos, vivimos para el Señor; si morimos, morimos para el Señor; en la vida y en la muerte somos del Señor. Para esto murió y resucitó Cristo: para ser Señor de vivos y muertos.

Todos compareceremos ante el Tribunal de Dios, porque está escrito:

«Por mi vida, dice el Señor, ante mí se doblará toda rodilla, a mí me alabará toda lengua.»

Por eso, cada uno dará cuenta a Dios de sí mismo.

✠ Lectura del santo evangelio según san Juan (Jn 14,1-6)

En aquel tiempo, dijo Jesús a sus discípulos: «Que no tiemble vuestro corazón; creed en Dios y creed también en mí. En la casa de mi Padre hay muchas estancias; si no fuera así, ¿os habría dicho que voy a prepararos sitio?»

«Cuando vaya y os prepare sitio, volveré y os llevaré conmigo, para que donde estoy yo, estéis también vosotros. Y adonde yo voy, ya sabéis el camino.»

Tomàs le dice: «Señor, no sabemos adónde vas, ¿cómo podemos saber el camino?»

Jesús le responde: «Yo soy el camino y la verdad y la vida. Nadie va al Padre, sino por mí.»

COMENTARI

ORIOI TUÑÍ, SJ

Jesús, el camí

El fragment del comiat de Jesús de l'evangeli segons Joan que llegim avui resulta molt esperançador en la commemoració dels difunts. Jesús parla en aquests llargs discursos de la seva parança: Jesús se'n va al Pare. És la forma de referir-se a la seva mort, sense esmentar-la mai. Fins a vint-i-dues vegades es refereix al seu anar-se'n, marxar, allunyar-se, deixar el món, passar d'aquest món al Pare. El motiu de la marxa és molt clar. Però el text d'avui remarca per damunt de tot que va a preparar-nos lloc en la casa del Pare, per tornar i prendre'ns amb ell. Tot això és el que expressa amb el mot *camí*. Jesús no és només el model, tampoc no és només el que asenyala la fita vers on dirigir-se, Jesús és el camí mateix. El missatge és d'una plenitud sense parió: «Ningú no arriba al Pare si no és per mi.»

Però el text reserva una sorpresa per al lector amatent. Jesús ja és en el lloc on ens vol portar: «Us prendré amb mi perquè també vosaltres estigueu allà on jo sóc» (14,3). Jesús ja és, en el seu comiat, en el lloc on ens ha de portar. Per dir-ho amb una formulació que Joan emprà en altres llocs: «Jesús és sempre amb el Pare i el Pare és sempre amb Jesús» (8,16; 8,29; 16,33). Diu Jesús molt abans en Joan: «Em buscareu i no em trobareu. Allà on jo sóc, vosaltres no hi podeu venir» (7,33). El text diu exactament això, com ho mostra el desconcert dels jueus: «Què significa això que ha dit "em buscareu i no em trobareu" i "allà on jo sóc vosaltres no hi podeu venir"» (7,36; cf. 13,33). Aquesta formulació la tenim reproduïda en altres llocs de Joan (12,26; 14,3; 17,24). Jesús pertany al Pare: «El fill està sempre a la casa del Pare» (8,35); «creieu-me, joestic en el Pare i el Pare està en mi» (14,11). Aquesta és també la metàfora que presideix l'encapçalament de la narració de Joan: «A Déu no l'ha vist mai ningú; el fill únic, que és Déu, i que està en el si del Pare és qui l'ha revelat» (1,18). Si deixem que Jesús, a més d'estar amb nosaltres, estigui en nosaltres (el cep i les sarments), aleshores la nostra mort també serà un «passar d'aquest món al Pare» (13,1).

AGENDA

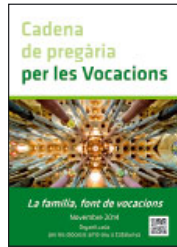
Actes i conferències

Missa del cardenal a Santa Maria del Mar. Amb motiu del 125è aniversari de l'arribada de la Madre Carmen a la llar d'infants «Bressol del Nen Jesús», a Barcelona (1889-2014), el dia 8 de nov. (12 h) celebració presidida pel cardenal Martínez Sistach. La Madre Carmen nasqué a Antequera (Málaga) i fundà les Franciscanes dels Sagrats Cors i també aquesta guarderia situada al carrer Montcada de Barcelona.

Delegació de Germandats i Confraries. Formació sobre l'eucaristia, a càrrec del delegat, Mn. Gregori Manso. Dia 8 de novembre (10.30 h), al Seminari Conciliar de Barcelona (c/ Diputació, 231).

Cadena de pregària per les vocacions. Amb el lema: «La família, font de vocacions», les diòcesis amb seu a Catalunya organitzen, per desena vegada, la pregària per les vocacions

durant tot el mes de novembre. Enguany es tenen presents especialment les famílies, amb motiu del Sínode celebrat el passat mes d'octubre. Per a més informació o materials: www.cadenadepregaria.cat

Església de Sant Gaietà - P. Teatins. (c/ Consell de Cent, 293 - Enric Granados, 6). Concerts solidaris novembre: Diumenges 2 i 16 (18 h), a favor de la «Fundación Manos Providentes» de Cali. Dissabte 15 (18 h), concert i performance solidària amb «Mercy Centre». Informació: t. 617 572 889.

Curs de Bíblia. Cada primer i tercer dijous de mes (17 h), amb Vicente Pérez Laso, de l'Associació Bíblica. A la parròquia Sant Francesc de Pàola (c/ Ramon Turró, 324-330). Informació: t. 609 319 430.

Institut Emmanuel Mounier. VIII Cicle de conferències «Persona i Comunitat». Dia 4 novembre, Existència i pa-

raula a Emmanuel Lévinas (Dr. Sergi Mas). Dia 11 novembre, Existència i paraula a Jan Patocka (Dr. Albert Llorca). Dia 18 novembre, Existència i paraula a Jean-Luc Marion (Dr. Bonaventura Pedemonte). Amb la col·laboració de la FFC. Lloc: Llibreria Claret (c/ Roger de Llúria, 5), a les 19 h.

In memoriam

Mn. Pere Corbera i Palau. Va morir sobtadament el dilluns 13 d'octubre passat, durant una excursió que feia amb un grup de sacerdots amics al Santuari de Lord, en el terme municipal de Sant Llorenç de Morunys. Mn. Pere era un gran amic dels seus germans sacerdots i els darrers anys fou rector de Sant Josep de Terrassa, de Sant Feliu de Llobregat, de Martorell i de Sant Pere de Ribes. Pertanyia a la diòcesi de Sant Feliu de Llobregat.

Exercicis i recessos

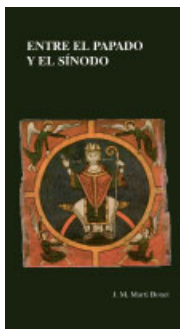
Encontre matrimonial. Moviment dirigit a parelles, sacerdots i religioses que vulguin millorar la seva relació matrimonial o amb la comunitat. Trobada de cap de setmana els dies 14, 15 i 16 de novembre, a la Casa d'Exercicis Sant Ignasi (Jesuïtes de Sarrià, c/ Carrasco i Formiguera, 32). Per a més informació i inscripcions: t. 936 500 721.

Llibres

La mística de la Palabra, por Josep Otón. Libro de un profesor seglar para ayudar a meditar con la Biblia partiendo de la realidad cotidiana. El libro nos adentra en la mística, que es apertura al misterio de Dios pero a la vez fuente de sentido para nuestra vida. Como dice en el prólogo el P. José Alegre, abad del monasterio de Poblet, este libro no es una reflexión de laboratorio, alejada de la vida, sino que ve en la Biblia un camino de luz sobre la vida de cada día. Josep Otón es profesor del ISCREB de Barcelona y ha colaborado en diversas ocasiones en nuestra publicación. El *Full Dominical* publicará próximamente una serie de artículos de este libro. Editado por Sal Terrae, 198 páginas.

Entre el Papado y el Sínode. Por el Dr. Josep M. Martí Bonet, director del archivo del Arzobispado de Barcelona. El libro recoge la ponencia pronunciada por el autor en el XXVIII Congreso de la Asociación de Archivistas de la Iglesia en España, celebrado en la Pontificia Universidad de Salamanca durante los días 9-13 de septiembre de 2013. Un estudio histórico, riguroso y equilibrado de la manera de articular mejor el primado del Papa sobre toda la Iglesia y el ejercicio de la sinodalidad (o de la colegialidad episcopal). Un tema de ineludible actualidad. Edición electrónica en Bubok Publishing y en papel por el Archivo Diocesano de Barcelona.

PALABRA Y VIDA

† LLUÍS MARTÍNEZ SISTACH
Cardenal arzobispo de Barcelona

Todos los Santos y el recuerdo de los difuntos

Hoy vivimos exageradamente al día. Tenemos poco tiempo para mirar atrás de vez en cuando y recordar. Los dos primeros días de noviembre nos ayudan a tener un momento de recuerdo para nuestros antepasados. Al principio de este mes celebramos la doble fiesta de Todos los Santos y la conmemoración de los difuntos.

Estas dos fiestas expresan la solidaridad esperanzada con aquellos hermanos nuestros que han atravesado el umbral oscuro de la muerte y han entrado en la condición definitiva de su historia. Esta solidaridad con nuestros antepasados se convierte en un desafío crítico a la mentalidad de nuestro tiempo, que intenta olvidar a los muertos y apartarnos de la comunión con ellos.

La Iglesia es la comunión de los santos, según la expresión tradi-

cional del Símbolo de la fe católica. Así lo decimos en la profesión de fe. Esta comunión, en sus elementos invisibles, existe no sólo entre los miembros de la Iglesia que peregrina en la tierra —que somos nosotros—, sino también entre esta y todos aquellos que forman parte de la Iglesia celestial o que serán incorporados a ella después de su purificación. Existe una relación espiritual mutua entre todos, y de ahí la importancia de la intercesión de los santos y la oración por los difuntos.

En esta fiesta, los cristianos de Oriente precedieron a los cristianos de Occidente en la celebración conjunta de todos los santos. Lo hacían ya en el siglo IV: la Iglesia siríaca, durante el tiempo pascual; la bizantina, inmediatamente después de Pentecostés. En Occidente, fue el papa Bonifacio IV quien en 610

inició la fiesta dedicada a «la Virgen y a todos los mártires».

La fiesta de Todos los Santos pone de relieve la vocación universal de los cristianos a la santidad, como nos recordó el Concilio Vaticano II en su documento sobre la Iglesia. El apóstol Juan, en un género literario apocalíptico, nos hace ver esa «muchedumbre inmensa, que nadie podría contar, de toda nación, raza y lengua, de pie delante del trono y del Cordero, vestidos con vestiduras blancas y con palmas en sus manos. Y gritaban con voz potente: «¡La victoria es de nuestro Dios, que está sentado en el trono, y del Cordero!»».

En esta multitud están todos los santos, no solamente los que han sido canonizados sino también los justos que mueren en gracia de Dios y llegan a la bienaventuranza eterna del cielo.

Los santos ocupan un lugar preeminente en la Iglesia, ya que han sido siempre fuente y origen de renovación en las circunstancias más difíciles de la historia de la Iglesia. Así nos lo recordó el papa Francisco el 27 de abril pasado, en la canonización de sus predecesores Juan XXIII y Juan Pablo II. Los santos y santas ponen de relieve y manifiestan, a la vez, los méritos infinitos de la redención de Jesucristo como único salvador.

